

SENTERPARTIETS ARKIVSEMINAR – STORTINGET 26. APRIL 2018

Cecilie Lintoft, nestleder i Arkivforbundets styre

Hva bør Stortinget legge til rette for på arkivfeltet?

Takk for invitasjonen. Det er veldig bra at Senterpartiet er opptatt av arkiv!

Arkiv angår oss alle, fra vi blir født, til vi dør. Det har betydning for rettighetene våre, for økonomi og for juridiske status. Arkiv angår oss både som samfunn og som enkeltpersoner. Derfor har Arkivforbundet de siste årene hatt mange møter med medlemmer av familie- og kulturkomiteen, samt med andre stortingsrepresentanter. Vi har vært opptatt av at arkiv som politikk-område blir tydeliggjort, slik at også de lokale og regionale utfordringene i sektoren, blir sett, og tatt på alvor. Man noen ganger få inntrykk av at arkivsektoren bare handler om det statlige Arkivverket. Men sånn er det ikke - la meg sette et fugleperspektiv på sektoren:

I Norge er det bevart ca. 530.000 hyllemeter med historisk arkivmateriale. Arkivverket forvalter ca. halvparten av dette, resten tas vare på av lokale og regionale institusjoner. 20 % av disse arkivene kommer fra privat sektor – 7 av 10 privatarkiv er bevart i lokale og regionale institusjoner som IKKE er en del av Arkivverket, f.eks. Vestfoldarkivet, Østfoldmuseene, eller Bergen Byarkiv. På samme måte forvaltes ca. halvparten av det digitalt skapte arkivmaterialet i kommunale arkivinstitusjoner.

Når hovedtemaet for dette seminaret er at vår historiske arv må sikres, så er det helt klart at vi også må snakke om de mange lokale og regionale arkivbevaringsinstitusjonene. Og det er denne delen av arkivsektoren som Arkivforbundet representerer – blant våre over 140 medlemmer, fra hele landet, finner vi alle typer bevaringsinstitusjoner:

Byarkiv, fylkesarkiv, interkommunale arkivinstitusjoner, museer, lokalhistoriske arkiv, og private arkivinstitusjoner som «Arbeiderbevegelsen arkiv og bibliotek».

Hvis Liv Signe Navarsete lurer på hvor historien til Sogn og Fjordane Senterparti befinner seg, så kan jeg fortelle at arkivet forvaltes i Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane. Åslaug Sem-Jacobsen finner historien til Notodden Senterparti hos Norsk Industriarbeidermuseum på Rjukan. Og hvis Per Olaf Lundteigen en gang vil rydde på kontoret, og levere privatarkivet sitt til en arkivinstitusjon i Buskerud, ja da kan han kontakte både Eiker Arkiv og Drammen byarkiv. Han kan være sikker på at arkivet blir godt tatt vare på uansett!

Som dere skjønner - Arkivforbundet er svært opptatt av hvordan det lokale og regionale arkivlandskapet kan styrkes og utvikles. Og i dette arbeidet har også Staten – altså gjennom Arkivverket - en sentral rolle:

Slik vi ser det har det skjedd mye de siste årene, som bygger opp under en slik styrking:

- I Vest-Agder har Arkivverket et samarbeidsprosjekt med IKAVA (Interkommunalt arkiv Vest-Agder). Hensikten her er bedre samordning av arkivtjenestene, slik at innbyggerne får et bedre tilbud.
- Arkivverkets viktige fagdirektørstilling for privatarkiv, er regionalt forankret i Stavanger.

- Den nasjonale strategien for privatarkivarbeidet, er godt forankret gjennom et samarbeid med arkivinstitusjoner på fylkesnivå.
- Det nasjonale nettverket av kommunale arkivinstitusjoner møter jevnlig Arkivverkets ledergruppe for å diskutere hvordan man best kan utvikle sektoren sammen.
- Og Arkivenes Hus i Stavanger åpnet i fjor sommer – her er Statsarkivet, samt kommunale og private arkivinstitusjoner både samlokalisert, og samarbeider. Og nå nylig åpnet på samme vis Norsk Sjømatarkiv i Bergen.

Hvordan Arkivverket internt velger å bruke sine ressurser, mener ikke Arkivforbundet så mye om. Men vi vil si at vi har et godt samarbeid med Riksarkivaren, og hennes folk i Arkivverket, om de felles utfordringene i sektoren. Og det har etter vår mening skjedd mange viktige endringer de siste årene, slik at vi nå sammen setter fokus på de viktige tingene – på best mulig helhetlig samfunnsdokumentasjon, og på sikker forvaltning av framtidens arkiv – altså de digitalt skapte arkivene.

Tilbake til dagens spørsmål: Hva bør Stortinget legge til rette for på arkivfeltet?

Arkivforbundet har i flere år tatt til orde for at vi trenger et «arkivløft», en bevisst og målrettet satsing på arkiv. Det må utvikles en nasjonal strategi for arkivutvikling, en tydelig arkivpolitikk. Og ikke minst må det arkivløftes i fellesskap. Det er flere store pågående arbeider som Stortinget etter hvert skal ta stilling til. Ikke minst gjelder dette Kulturmeldingen, og Arkivlovutvalgets arbeid. Her er det viktig å være oppmerksom på hvilke tiltak som kan bygge opp under en nasjonal arkivpolitikk.

Et arkivløft må bestå av flere elementer:

Prosjekt- og utviklingsmidlene for arkiv er etter vår mening det viktigste tiltaket, for å bygge opp under en nasjonal arkivpolitikk - ikke minst på privatarkivområdet. Dette er faktisk den eneste muligheten lokale og regionale institusjoner har til å søke om midler til arkivutviklingsarbeid. I 2017 var denne potten på bare 10 millioner kroner. Den må økes radikalt, og den må være innrettet som en fast ordning – ikke basert på overskuddet fra Norsk Tipping. Ekspertutvalget for regionreformen har foreslått å overføre disse midlene til regionene. Vi mener at dette er en dårlig idé, så lenge midlene er ment å være tiltak for å bygge opp under nasjonale strategier. Det finnes mange gode prosjekter som er realisert med disse midlene, fordi man har klart å holde et nasjonalt fokus – og dette kommer hele sektoren til gode.

Arkivløftet må også inneholde en klargjøring av oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene - særlig gjelder dette fylkeskommunens og regionens rolle i forhold til gode arkivtjenester til innbyggerne. KOSTRA er et godt eksempel på hvordan arkiv som politikkområde er utydelig, både lokalt og regionalt: Det finnes nemlig ingen KOSTRA-tall for arkiv. Vi kjenner ikke størrelsen på ressurser som brukes på arkiv, og vi kan heller ikke sammenligne ressursbruken mellom kommuner og fylkeskommuner. Arkivforbundet har fått støtte både fra Arkivverket og KUD i ønsket om å få KOSTRA-tall for arkiv. Men vi ser at Statistisk Sentralbyrå holder igjen.

Arkivverket må være «motoren» i utviklingen av arkivsektoren, og må gis mulighet – både ressursmessig og styringsmessig – til å ta denne rollen. Det bør også legges til rette for større

og sterkere fagmiljøer, og for fellesløsninger og nasjonale mål for arkivsektoren – ikke minst når det gjelder digitalisering og tilrettelegging for formidling av arkivene som kulturarvsmateriale. Og apropos det med digitalisering:

Skal man lykkes med målet om å digitalisere kulturarven, må Stortinget sette søkelyset på regionenes rolle i arbeidet. Arkivmateriale i privatarkivinstitusjoner, og i kommunale og regionale arkivinstitusjoner, er selvsagt like viktige som det som forvaltes i de statlige! Men dessverre: Regionalt kulturarvsmateriale er sjelden gjenstand for en nasjonal arkivpolitikk.

Jeg skal avslutte med å peke på noen enkeltområder som trenger et arkivløft med konkrete tiltak:

Først og fremst har vi en utfordring med digitalt skapte arkiv. Til tross for at det er dette formatet som skal skape vår fremtidige historie, så har satsningen på bevaring og tilgjengeliggjøring vært minimal. I en rekke offentlige utredninger og dokumenter er det lenge slått fast at de digitale arkivene står i fare for å gå tapt. Vi kommer til å bli en dement digital nasjon hvis vi ikke tar grep nå!

Dette er kjent stoff, både for de ulike kulturministrene, regjeringen og Stortinget. Senest i mai 2017 uttalte Kontroll- og konstitusjonskomiteen at

«dersom slike arkiv går tapt, vil det medføre risiko for at dokumenter som inneholder viktig rettslig dokumentasjon og forvaltningsdokumentasjon ikke lenger vil være tilgjengelig, med påfølgende konsekvenser for rettssikkerheten til enkeltpersoner.»

En annen utfordring er audio-visuelle arkiv: Mye av vår samfunnshukommelse er dokumentert som lyd- eller filmopptak. Dette er viktige bidrag til kunnskap om immateriell kulturarv og samfunnsforståelse, for eksempel intervjuer med tidsvitner, opptak av folkemusikk og dansetradisjoner, håndverksteknikker og muntlig fortellertradisjon. Vi har flere aktører på dette forvaltningsområdet, men alt for dårlig koordinering av arbeidet. Det er ikke viktig for Arkivforbundet *hvem* som koordinerer, men det er viktig at *noen* gjør det og at det gjøres godt! Her har vi forventninger til at statlige myndigheter får klare styringssignaler fra Stortinget.

Avslutningsvis, så regner jeg med at også Senterpartiet ønsker å være arkivenes beste venn i årene fremover. Da håper jeg at dere vil øke det politiske engasjementet også når det gjelder å få styrket den delen av arkivsektoren som ikke handler om Arkivverket, men om institusjoner med lokal og regional forankring. Jeg minner om hva en enstemmig familie- og kulturkomite sa i desember 2016:

Komiteen mener at arkiv tradisjonelt har vært en lite synlig del av ABM-sektoren [...]. Komiteen ser at Norge derfor trenger et skikkelig «arkivløft», der både sektoren og de nasjonale, regionale og lokale utfordringene blir tatt på alvor.»

Ved valget i 2017 handlet Senterpartiets valgkamp om å tro på hele Norge. Jeg håper at dere på samme måte nå kan tro på hele arkivsektoren!

Takk for meg!